

**Opšti periodični pregled
Treći ciklus**

Crna Gora

Adendum

**Pozicije u odnosu na zaključke i/ili preporuke, obaveze i odgovori
države učesnice preglednog procesa**

Ovaj dokument sadrži pozicije Crne Gore u odnosu na preporuke trećeg ciklusa UPR. Dokument je rezultat zajedničkog rada Vladinih institucija, predstavnika sudstva i tužilaštva, institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda i nevladinih organizacija.

Tokom interaktivne diskusije, održane 22. januara 2018, Crna Gora je primila ukupno 169 preporuka. U okviru usvojenog Nacrta izvještaja Radne grupe, Crna Gora je prihvatila 151 preporuku (104.1-104.7; 105.1 – 105.144) , od čega su 144 preporuke prihvaćene kao preporuke koje su u procesu implementacije ili već implementirane. Crna Gora je odbila 3 preporuke (107.1, 107.2 i 107.3) dok je 15 preporuka ostavljeno za dodatno razmatranje (106.1 – 106.15).

U odnosu na naknadno razmotrene preporuke, Crna Gora daje sljedeće kratke komentare i/ili pozicije.

I Sljedeće preporuke ne uživaju podršku Crne Gore: 106.1, 106.2, 106.3, 106.7, 106.8, 106.14 i 106.15. Razlozi za ovakvu poziciju su sljedeći:

106.1 i 106.2 – Crna Gora zadržava poziciju definisanu tokom drugog ciklusa UPR i sadržanu u addendumu A/HRC/23/12/Add.1. Nedavno usvojenim Zakonom o strancima, osnažen je zakonodavni okvir za zaštitu prava legalnih migranata, stoga nije potrebno ratifikovati ICRMW.

106.3 – Crna Gora je u potpunosti posvećena unapređenju prava osoba s invaliditetom. Pristupanje Ugovoru iz Marakeša impliciralo bi pored izmjena zakonskog okvira o autorskim i srodnim pravima, snažnije ljudske i finansijske resurse za punu primjenu Ugovora. U cilju odgovornog pristupa i ispunjavanja obaveza nastalih eventualnim pristupanjem Ugovoru, pažljivo se razmatraju mogućnosti za njegovu ratifikaciju i preduzimaju neophodne konsultacije na nacionalnom i međunarodnom nivou. Imajući u vidu navedeno, kao i činjenicu da kao zemlja kandidat za članstvo u EU usklađujemo svoju politiku i nacionalno zakonodavstvo sa EU standardima, u ovom trenutku preporuka nije prihvatljiva.

106.7 - Krivično djelo mučenja propisano je u Krivičnom zakoniku Crne Gore, u dijelu koji obuhvata krivična djela protiv sloboda i prava čovjeka i građanina. Osnovni oblik krivičnog djela je propisan u stavu 1 da ko drugom nanese veliki bol ili teške patnje, bilo da su tjelesne ili duševne, sa ciljem da od njega ili trećeg lica dobije priznanje ili drugo obavještenje, ili da ga nezakonito kazni ili da ga zastraši, ili da na njega izvrši pritisak, ili da zastraši ili izvrši pritisak na neko treće lice, ili iz nekog drugog razloga koji se zasniva na diskriminaciji, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina. U stavu 2 propisan je kvalifikovani oblik krivičnog djela mučenja tako što se propisuje da ako ovo krivično djelo izvrši službeno lice u vršenju službe ili je djelo izvršeno uz njegov izričiti ili prećutni pristanak ili ako je službeno lice

podstrekavalo drugo lice na izvršenje krivično djela, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.

Inkriminacija krivičnog djela mučenje je usaglašena sa CAT i Konvencijom o sprječavanju mučenja, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka i kažnjavanja Savjeta Evrope. U analizi definicije krivičnog djela mučenja iz relevantnih međunarodnih konvencija i propisanog krivičnog djela Krivičnim zakonikom može se zaključiti da izvršilac krivičnog djela mučenja može biti bilo koje lice pored službenog lica, te da je riječ o kvalifikovanom obliku krivičnog djela ako je ovo krivično djelo izvršilo službeno lice u vršenju službene dužnosti. Crnogorsko zakonodavstvo inkriminacijom proširuje pojam torture propisujući da izvršilac osnovnog oblika može biti bilo koje lice, jer je u praksi poznato da torturu mogu vršiti i pripadnici kriminalnih i drugih organizacija, a što se potvrđuje i kroz praksu Evropskog suda za ljudska prava.

Definicija mučenja sadržana u Krivičnom zakoniku je u potpunosti usaglašena sa definicijom torture iz člana 1 Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka, te preporuka nije prihvatljiva.

106.8 - Pitanje raspona propisanih kazni i nezastarijevanja krivičnih djela Vlada smatra kao jedan veoma značajan segment krivičnog zakonodavstva Crne Gore. Njena je intencija da u narednom periodu pristupi procesu izrade analize raspona kazni i nezastarijevanja krivičnih djela u Krivičnom zakoniku Crne Gore, koja će na metodološki detaljan način pokazati da li i u kojem dijelu postoje neusaglašenosti raspona propisanih kazni i nezastarijevanja krivičnih djela u Krivičnom zakoniku u pogledu pojedinačnih krivičnih djela, uzimajući u obzir uporedna iskustva, a posebno iskustva zemalja članica Evropske Unije, kao i relevantna međunarodna dokumenta iz oblasti torture. Na osnovu rezultata analize, Vlada Crne Gore će pristupiti sistemskom usaglašavanju raspona kazni i rješavanju pitanja nezastarijevanja određenih krivičnih djela, pa tako i za krivično djelo mučenja, čime bi se ovo značajno pitanje na adekvatan i temeljan način regulisalo. Stoga preporuka nije prihvatljiva.

106.14 – Oblast pristupačnosti za lica sa invaliditetom je detaljno obrađena u postojećim strategijama za integraciju lica sa invaliditetom 2016-2020 i za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021, i relevantnim akcionim planovima. Akcionim planovima je definisana obaveza izrade standarda pristupačnosti, unapređenje i proširenje postojeće pravne regulative u oblasti pristupačnosti, kao i obaveza kontinuirane adaptacije i rekonstrukcije fizičkog okruženja, prevoznih sredstava, saobraćajne infrastrukture, informaciono-komunikacionih tehnologija, javnih objekata i usluga imajući u vidu koncept univerzalnog dizajna. Stoga, posebnu strategiju pristupačnosti nije potrebno raditi.

106.15 – Formulacija preporuke koja se odnosi na to da je hiljade ljudi bez državljanstva u Crnoj Gori nije prihvatljiva iz razloga što ne odgovara faktičkom stanju prema rezultatima analize posljednjeg javnog poziva ovim licima. Osim toga Zakon o crnogorskom državljanstvu ne ostavlja mogućnost da lica koja su rođena u Crnoj Gori postanu apatridi. U cilju podizanja svijesti

o važnosti pribavljanja lične dokumentacije, nastaviće se sa aktivnostima usmjerenim na ukazivanje značaja rađanja djece u okviru zdravstvenog sistema, obavezu njihovog upisa u matične registre Crne Gore ili zemlje porijekla, i programima podrške i pomoći koji postoje u Crnoj Gori za ova lica. Preduzimaju se mjere na ustanovljavanju evidencije lica koja žive u Crnoj Gori, a nemaju državljanstvo nijedne države, kao i pružanje pomoći ovim licima, primarno u RE naseljima.

II Naknadno razmotrene preporuke koje uživaju punu podršku Crne Gore i biće implementirane su: 106.4, 106.5, 106.6, 106.9, 106.10, 106.11, 106.12 i 106.13.

III U odnosu na sve prihvaćene preporuke Crna Gora daje sljedeće komentare:

A. Međunarodnopravni instrumenti i saradnja sa mehanizmima za ljudska prava i institucionalni okvir za zaštitu ljudskih prava

Crna Gora će nastaviti kontinuirano da radi na planu efikasne primjene zaokruženog normativnog i institucionalnog okvira, te obezbjeđivanju finansijskih resursa za funkcionisanje Institucije Zaštitnika. Naglasak će biti na novim zapošljavanjima, obukama i osnaživanju znanja i vještina postojećeg kadra, s fokusom na oblast zaštite od diskriminacije i prevencije torture.

Nastaviće se sprovođenje mjera i aktivnosti kako bi se osigurala efikasnost institucionalnog okvira za ljudska prava i puna implementacija ratifikovanih međunarodnih instrumenata i domaćeg zakonodavstva. Realizovaće se aktivnosti na planu uspostavljanja nacionalnog mehanizma za praćenje primjene preporuka mehanizama za ljudska prava. Preduzeće se aktivnosti sa ciljem uspostavljanja otvorenog i merit procesa za selekciju kandidata za članstvo u ugovorinim tijelima za ljudska prava.

B. Borba protiv diskriminacije

Prioritet će biti puna implementacija strategija čiji akcioni planovi preciziraju ključne mjere i definišu budžetska sredstva za realizaciju istih u oblasti eliminacije svih oblika diskriminacije i unapređenja ljudskih i manjinskih prava i sloboda. Naglasak će biti na aktivnostima u borbi protiv diskriminacije svih etničkih manjina i marginalizovanih grupa u cilju njihove pune inkluzije u sve segmente društva, posebno u kontekstu njihovog pristupa zapošljavanju, socijalnoj sigurnosti, stanovanju, zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju.

U skorom roku biće usvojene Strategija manjinske politike 2018-2023. i Strategija unapređenja kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023, kao i zakon koji će regulisati istopolno partnerstvo. Kroz multisektorski pristup pružaće se odgovori na izazove u ostvarivanju ljudskih prava i sloboda LGBTI osoba, odnosno manjinskih naroda u narednom periodu. Radiće se na usvajanju zakona o rodnom identitetu koji će omogućiti promjenu oznake pola. U pravnom sistemu Crne Gore ne postoje zakonske

odredbe kojima se od transrodnih osoba zahtijeva da se podvrgnu hirurškoj intervenciji kako bi ostvarile neki građanski status. U skladu sa Pravilnikom o medicinskim kriterijumima za promjenu pola, propisana pravila nijesu od uticaja za utvrđivanje rodnog identiteta, niti promjena pola može biti uslov za rodni identitet.

C. Borba protiv torture

Crna Gora će nastaviti da radi na iskorijenjivanju mučenja i jačanju efikasne primjene ratifikovanih međunarodnih instrumenata. Kontinuirano se realizuju obuke službenika za sprovođenje relevantnih zakona. Radi se na unapređenju uslova u pritvorskim objektima, a usvojenim strateškim dokumentima predviđene su aktivnosti u cilju poboljšanja uslova boravka lica lišenih slobode. Zdravstvena zaštita za zatvorenike je obezbijeđena u okviru zatvorskih jedinica i svim javnim zdravstvenim ustanovama radi prevencije i liječenja. U narednom periodu, radiće se na adresiranju izazova u pogledu zaštite prava lica lišenih slobode u postupanju službenika policije i osiguravanju sprovođenja istraga za navode slučajeva torture i okrutnog ponašanja policijskih službenika prema ovim licima.

Usvojeni su četvorogodišnji i godišnji plan obilaska organa i ustanova Institucije Zaštitnika, koji vrši poslove NPM-a, i poboljšana njena vidljivost. Tim NPM-a je svoje postupanje proširio i na tematske obilaske.

D. Reforma pravosuđa i borba protiv korupcije

U cilju jačanja nezavisnosti i nepristrasnosti pravosuđa, fokus će biti na daljoj efikasnoj primjeni unaprijeđenog zakonodavnog okvira, kao i na kontinuiranim obukama u sudstvu i tužilaštvu. Dodatno, primjenom pomenutog okvira osigurava se nezavisnost Sudskog savjeta i primjena odredaba disciplinske odgovornosti usklađenih sa međunarodnim standardima.

Borba protiv korupcije nastavlja da bude jedan od glavnih strateških prioriteta Vlade, u skladu sa adaptiranim Akcionim planom za Poglavlje 23 – Pravosuđe i temljena prava. Zaokružen je antikorupcijski zakonodavni i institucionalni okvir, čija će efikasna primjena osigurati borbu protiv korupcije u institucijama javnog i privatnog sektora, ali i borbu protiv organizovanog kriminala i vsoke korupcije.

E. Sloboda izražavanja, sloboda medija

Crna Gora intenzivno radi na snaženju normativnog okvira u cilju nesmetanog uživanja Ustavom garantovane slobode izražavanja i slobode štampe. Do kraja 2018. godine predviđena je izrada Predloga zakona o medijima, koji će između ostalog razmotriti pitanje obezbjeđivanja jednakih mogućnosti svim medijima za pristup sredstvima iz vladinih izvora, kao i Predloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nacionalnom javnom emiteru RTCG, sa ciljem snaženja mehanizama političko-institucionalne nezavisnosti javne radiodifuzije. Takođe, planirana je izmjena Zakona o

elektronskim medijima radi jačanja nezavisnosti regulatora za elektronske medije.

Crna Gora snažno osuđuje sve napade na novinare i njihovu imovinu. U cilju rješavanja svih slučajeva nasilja nad novinarima, nadležni državni organi intenziviraju rad na identifikaciji počinalaca djela nasilja nad novinarima, sprovoditi efikasne, djelotvorne i nepristrasne istrage u cilju obezbjeđenja potpune slobode izražavanja i sprečavanja nekažnjivosti. Crnogorski sudovi efikasno, nepristrasno i nezavisno postupaju u svim predmetima prijeteći, napada i nasilja nad novinarima, primjenjujući nacionalno zakonodavstvo i međunarodne pravne standarde. Ovi predmeti su prioritet u radu tužilaštva. Naglasak će u narednom periodu biti na primjeni adekvatne kaznene politike za počinioce ovih krivičnih djela.

F. Borba protiv trgovine ljudima

Aktivnosti sadržane u preporukama se kontinuirano sprovode od strane nadležnih državnih organa. Uspostavljeni su adekvatni normativni i institucionalni mehanizmi za efikasno suprostavljanje trgovini ljudima. Vlada sistemski prati i podstiče sprovođenje strateških ciljeva u oblastima: prevencije i edukacije; identifikacije žrtava trgovine ljudima; pomoći, zaštite i reintegracije žrtava; efikasnog krivičnog gonjenja; regionalnoj i međunarodnoj saradnji; koordinaciji i partnerstvu. Ojačani su stručni kapaciteti predstavnika nadležnih organa u odnosu na identifikaciju i procesuiranje slučajeva trgovine ljudima, kao i upućivanja žrtava. Realizuju se preventivne i edukativne aktivnosti za podizanje svijesti kod djece i pripadnika RE populacije. Biće donijeta nova strategija za borbu protiv trgovine ljudima, na osnovu rezultata analize primjene postojeće strategije 2012-2018.

Realizuju se aktivnosti za intenziviranje saradnje u regionu kroz potpisivanje bilateralnih protokola o saradnji sa zemljama regiona na planu prevencije, zajedničke identifikacije (potencijalnih) žrtava trgovine ljudima i krivičnog gonjenja počinilaca.

G. Borba protiv nasilja u porodici, nad ženama i nad djecom

Radiće se na djelotvornoj primjeni zakona, strategija i akcionih planova u oblasti zaštite od nasilja u porodici, posebno nad ženama i djecom.

Izradiće se nacionalni plan unapređenja servisa opšte podrške i nacionalni plan unapređenja specijalizovanih usluga podrške žrtvama nasilja u skladu sa Istanbulsom konvencijom. Radiće se na otvaranju kriznih centara i skloništa za žrtve nasilja u porodici. U toku je izmjena Protokola o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici. Sprovode se kontinuirane edukacije zaposlenih u institucijama radi pune implementacije Zakona o zaštiti od nasilja u porodici i kampanje podizanja svijesti. Biće definisan način funkcionisanja jedinstvene baze podataka žrtava porodičnog nasilja.

Sve institucije sprovode zakone i protokole kako bi se sva djela porodičnog nasilja adekvatno procesuirala. Formiran je Operativni tim za borbu protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama koji će razvijati mehanizme za

blagovremenu i adekvatnu reakciju u slučajevima nasilja. U prekršajnim predmetima se postupa sa naročitom hitnošću, a sve u cilju zaštite žrtava nasilja. Pri osnovnim sudovima obezbijeđeni su dovoljni resursi za djelotvornu primjenu besplatne pravne pomoći. Svim sudovima date su smjernice za budući razvoj Službi za podršku oštećenima i svjedocima.

H. Rodna ravnopravnost i osnaživanje žena i djevojčica

Preporuke dobijene u skladu su sa prepoznatim oblastima detaljno definisanim u nacionalnoj politici u oblasti rodne ravnopravnosti. Sprovode se aktivnosti na planu sprovođenja trećeg Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti koji uključuje mjere za političko i ekonomsko osnaživanje žena, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, eliminaciju višestruke diskriminacije, kao i zaštitu od svih oblika nasilja. Radiće se na izmjeni izbornog zakonodavstva koje će omogućiti učešće žena od 40% u zakonodavnoj vlasti, što će doprinijeti jačanju javnih politika za poboljšanje položaja žena u javnom i političkom životu i svim oblastima u kojima je prisutan rodni disbalans. Poseban fokus će biti na sprečavanju selektivnih abortusa redovnim mjerama kontrole i nadzora nad radom javnih i privatnih zdravstvenih ustanova.

I. Prava djeteta

U ovoj oblasti naglasak će biti na efikasnoj primjeni osnaženog zakonodavnog i strateškog okvira. Usvajanje novog Nacionalnog plana za djecu 2018-2022. je planirano krajem 2018, a radiće se nova Strategija razvoja hraniteljstva 2018-2022. Preduzimaju se aktivnosti za jačanje uloge Savjeta za prava djeteta i socijalnih službi za rad sa djecom i porodicom (fokus na prevenciji - transformacija ustanova socijalne i dječje zaštite i razvoj usluga podrške porodici i onih koje predstavljaju zamjenu za porodicu u lokalnoj zajednici).

U oblasti zaštite djece od nasilja, sprovodiće se Strategija za prevenciju i zaštitu djece od nasilja u porodici 2017-2021. Nastaviće se realizacija kampanja i edukacija u cilju podizanja svijesti o zaštiti djece od nasilja u porodici, tjelesnog kažnjavanja i prevencije maloljetničkih brakova, posebno među romskom populacijom. Radi se na sveobuhvatnoj bazi podataka za dječju zaštitu.

J. Romi i manjinski narodi

Crna Gora će nastaviti da kontinuirano radi na unapređenju položaja manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, posebno romske i egipćanske populacije, kroz primjenu unaprijeđenog zakonskog i strateškog okvira. Primjenom Zakona o manjinskim pravima i slobodama nastoji se obezbijediti institucionalna podrška ostvarivanju manjinskih prava i sloboda, očuvanju i zaštiti nacionalnog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta, i jačanju kapaciteta nacionalnih savjeta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Realizuju se istraživanja o zastupljenosti

manjina u organima uprave na nacionalnom i lokalnom nivou sa ciljem planiranja mjera za ostvarivanje njihovog proporcionalnog učešća.

Crna Gora će nastaviti da kontinuirano realizuje aktivnosti na planu pune implementacije Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2016-2020. i obezbjeđuje adekvatna budžetska sredstva za njeno sprovođenje. Naglasak u realizaciji aktivnosti je na omogućavanju RE populaciji pristupa obrazovanju, tržištu rada, zdravstvenim uslugama i stanovanju. U cilju kontinuiranog porasta broja RE djece u obrazovnom sistemu, fokus je postavljen na integraciju, pravičnost, kvalitet, kontinuitet obrazovanja i poboljšanje školskog i socijalnog postignuća.

K. Osobe sa invaliditetom

Realizovaće se prioritetni strateški ciljevi i mjere za poboljšanje položaja lica sa invaliditetom u svim segmentima života - pristupačnosti, participacije, zapošljavanja, obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite. U kontinuitetu se radi na jačanju stručnih kapaciteta za rad sa licima s invaliditetom. Na osnovu rezultata Analize usklađenosti crnogorskog zakonodavstva sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima osoba sa invaliditetom, do sada je izmijenjeno sedam zakona.

U daljem razvoju inkluzivnog obrazovanja vodimo se promocijom, zaštitom i osiguranjem punog i ravnopravnog učešća u inkluzivnom obrazovanju bez diskriminacije, isključivanja i na osnovu jednakosti sa drugima. Opšti cilj buduće Strategije inkluzivnog obrazovanja (2019-2025) je omogućavanje dostupnosti i jednakosti obrazovanja za svu djecu, kontinuitet i kvalitet inkluzivnog obrazovanja od momenta otkrivanja smetnje/teškoće u razvoju radi punog i efektivnog učešća u društvu.

L. Izbjeglice, raseljena i interno raseljena lica

Postojeći strateški i zakonodavni okvir biće implementiran u cilju trajnog rješavanja pitanja izbjeglica, raseljenih i IRL u Crnoj Gori. Trajno rješavanje pravnog statusa za ova lica u Crnoj Gori omogućeno je priznavanjem prava na stalno nastanjenje ili privremeni boravak u skladu sa Zakonom o strancima, dok se rješavanje pitanja stanovanja vrši kroz Regionalni stambeni program.

M. Smanjenje apatridije

U skladu sa donesenim novim Zakonom o strancima uspostaviće se mehanizam za utvrđivanje apatridije i raditi na priznavanju statusa licima bez državljanstva, radi uživanja prava u skladu sa ratifikovanim konvencijama.